

Προς

Τον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Ιερώνυμο, Πρόεδρο και άπαντες τους Ιεράρχες της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.

**Θέμα: Επιστημονική κριτική των νέων Προγραμμάτων Σπουδών
του μαθήματος των Θρησκευτικών¹**

**Γιατί το περιλαμβανόμενο στο ΦΕΚ-Β-906 της 13/9/2016
Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών
του Γενικού Λυκείου
είναι ακατάλληλο για ορθοδόξους χριστιανούς μαθητές
και συνεπώς αντισυνταγματικό και παράνομο.**

Γενικές παρατηρήσεις

1. Ο τίτλος του μαθήματος σε κάθε τάξη (Α' Λυκείου: *Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος*, Β' Λυκείου: *Θρησκεία και κοινωνία*, Γ' Λυκείου: *Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος*), έχει προβλήματα σε ό, τι αφορά στο χαρακτήρα και το περιεχόμενο του μαθήματος. Η υψηλού βαθμού αφαίρεση, που δηλώνεται με τον όρο «Θρησκεία» (ως τίτλου), οδηγεί σε πλήθος ερμηνειών, που παραπέμπουν σε μια φαινομενολογική, κοινωνιολογική ή άλλη θεώρηση, που δεν είναι ούτε θεολογική ούτε θρησκευολογική. Πρόκειται για έναν όρο που δεν εστιάζει στη διαφορετικότητα των θρησκειών (γι' αυτό και χρησιμοποιείται ο όρος «θρησκεία» και όχι «θρησκείες»), αλλά παραπέμπει σε μια γενικευμένη και αφηρημένη έννοια περί θρησκείας, που τείνει, στην αφαιρετικότητά της, να συμπεριλάβει όλες τις θρησκείες κάτω από μια υπεραπλουστευμένη εννοιολογική προσέγγιση. Προβλήματα προκύπτουν από την αφαίρεση του «Χριστιανισμού», ως προσδιοριστικού όρου του περιεχομένου κάθε τάξης. Ο τίτλος του μαθήματος δείχνει αλλαγή και στο περιεχόμενο του, σε σχέση με ό, τι αποτελούσε περιεχόμενο

¹ Το παρόν κείμενο συνέταξε η Επιτροπή Παιδείας της ΠΕΘ αφού εξέτασε και ανέλυσε, από θεολογικής και παιδαγωγικής πλευράς το νέο ΠΣ του 2016, του Γενικού Λυκείου και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η δομή αυτού του Προγράμματος είναι πολυθρησκευακή, μη ορθόδοξη, μη θεολογική και γι' αυτό, όπως είτε και ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών κ. Ιερώνυμος, «είναι επικίνδυνο και απαράδεκτο».

του μαθήματος στα προηγούμενα χρόνια, όμως αυτό δεν μπορεί να αποφασισθεί από μια ομάδα θεολόγων, αλλά θα πρέπει να προκύψει μετά από έναν γόνιμο διάλογο και συνεργασία ειδικών της Διδακτικής του μαθήματος των Θρησκευτικών. Ο τίτλος, επίσης, ανοίγει ένα θέμα που αφορά στην οριοθέτηση των σχέσεων και των διαφορών του Χριστιανισμού με τη Θρησκεία, που δεν πραγματοποιείται ούτε γνωστοποιείται κάτι τέτοιο εξ αρχής και σε όλο το ΠΣ στους μαθητές.

2. Το **μοντέλο διδασκαλίας** που επιχειρεί να εισαχθεί στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών αποτελεί μια εκδοχή του μοντέλου (/ των μοντέλων) που υιοθετεί (/υιοθετούν) τη φαινομενολογική θεώρηση της θρησκείας. Αυτή η προσέγγιση έχει δεχτεί πλήθος κριτικές, όχι τόσο αυτή καθ'εαυτή, όσο η εφαρμογή της στα Προγράμματα Σπουδών και στα σχολικά εγχειρίδια. Παρά τις προσπάθειες που αναλήφθηκαν, προκειμένου να εξαλειφθούν οι αρνητικές πλευρές της φαινομενολογικής προσέγγισης στη διδασκαλία του μαθήματος, είναι γεγονός ότι συχνά οι προσπάθειες αυτές έμειναν σε καθαρά θεωρητικό επίπεδο και δεν μπόρεσαν να ισχύσουν, πέρα και έξω, από τις τοπικές κοινωνίες που τις επιχείρησαν. Επιπρόσθετες δυσκολίες δημιουργούν οι τεράστιες διαφορές που υπάρχουν αλλά δεν ξεκαθαρίζονται στο ΠΣ, ως προς τη νοηματοδότηση των βασικών στοιχείων (προσώπων, γεγονότων, πεποιθήσεων, αξιών, προτύπων, αρχών, κειμένων, όρων, εννοιών κ.ά.) που έχουν άλλο οντολογικό νόημα στον Χριστιανισμό και άλλο στις θρησκείες, όπως και μεταξύ των ίδιων των θρησκειών. Για παράδειγμα, τα «Ιερά Κείμενα» έχουν διαφορετική σημασία και αξία στη ζωή των πιστών στον Ινδουισμό από ό, τι στο Ισλάμ. Ένα σημαντικό ζήτημα είναι η αποσπασματική και επιφανειακή προσέγγιση το όρου «θρησκεία», που δεν φωτίζει ούτε το συναισθηματικό βάθος του θρησκευτικού βιώματος, ούτε τη συναρπαγή του πιστού από το θείο. Η φαινομενολογική θεώρηση της θρησκείας δεν περιορίζεται στην παραπάνω εφαρμογή, καθώς αποτελεί βάση και του μοντέλου «μαθαίνω από τη θρησκεία». Αυτό το μοντέλο διδασκαλίας του θρησκευτικού μαθήματος «δομείται» πάνω στις εμπειρίες και τις ανάγκες των μαθητών και έχει ως αφετηρία την ερμηνεία των προσωπικών βιωμάτων μέσα στο πλαίσιο στο οποίο αυτά δημιουργούνται. Οι μαθητές με το νέο ΠΣ δεν διδάσκονται μια θρησκεία (ομολογιακό μοντέλο) ή πολλές θρησκείες (θρησκευτολογικό μοντέλο), αλλά μέσα από τις δικές τους εμπειρίες και αναζητήσεις αντιμετωπίζουν κριτικά το θρησκευτικό φαινόμενο και διαμορφώνουν την προσωπική τους άποψη και κατανόηση του κόσμου. Η κριτική που έχει ασκηθεί σε αυτό το μοντέλο δεν αφορά μόνο στην πρακτική του πλευρά, αλλά και στο περιεχόμενο της διδασκαλίας και της αντίστοιχης αξιολόγησης των μαθητών. Το μοντέλο αυτό προάγει έναν θρησκευτικό συγκρητισμό, κάτι μη αποδεκτό από τους πιστούς των θρησκειών. Αν και αναγνωρίζεται ο ιδιαίτερος και μοναδικός χαρακτήρας όλων των θρησκειών, πρακτικά, σε όλες σχεδόν τις ενότητες του νέου ΠΣ, όλες οι θρησκείες αντιμετωπίζονται ως ίσες. Έτσι, η αλήθεια που βιώνει ο ορθόδοξος μαθητής, ως Αποκάλυψη του Θεού, σχετικοποιείται, κάτι που δεν είναι συμβατό με την πίστη του. Μια ενδιαφέρουσα τάση τα τελευταία χρόνια είναι η αποφυγή οποιασδήποτε αξιολογικής κρίσης, η οποία πιθανόν να προκαλούσε συγκρούσεις σε ό, τι αφορά την κατοχή της αλήθειας («διδάσκεται ό, τι δεν ενοχλεί τους άλλους»). Στην ουσία, δηλαδή, η αλήθεια που διδάσκει η θρησκεία, η κάθε θρησκεία, παραμένει εκτός της σχολικής τάξης. Το ερώτημα που γεννάται είναι, αν τελικά η διδασκαλία της θρησκείας, που περιορίζεται επιλεκτικά σε κάποιες μόνο πτυχές ή εκδηλώσεις του θρησκευτικού φαινομένου, είναι στην ουσία διδασκαλία της «θρησκείας». Για παράδειγμα, αν η λέξη «Θεός» είναι κοινή στις μονοθεϊστικές θρησκείες, μπορεί να

χρησιμοποιηθεί για τη διδασκαλία τους. Θα πρέπει, όμως, να αποφευχθούν αναφορές στο τριαδικό δόγμα που δεν γίνεται αποδεκτό από τους μουσουλμάνους ή τους Ιουδαίους (γι' αυτό και δεν υπάρχει στο νέο ΠΣ αναφορά του Τριαδικού Θεού, ενώ στο προηγούμενο πρόγραμμα του Λυκείου βασική αυτή αναφορά του ορθόδοξου πιστεύω κατείχε κεντρική θέση). Μια, επίσης, συνήθης τακτική είναι να υποτάσσεται η ουσία της διδασκαλίας της θρησκείας στη μέθοδο. Μια κοινή μέθοδος διδασκαλίας είναι απολύτως θεμιτή, αλλά αυτή δεν συνεπάγεται αυτονόητα και μια ποιοτική διδασκαλία, που σε κάθε περίπτωση συνδέεται άμεσα με το ίδιο το περιεχόμενο του μαθήματος. Σε κάθε περίπτωση, μια αλλαγή του μοντέλου της διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών προϋποθέτει τη συνδρομή ειδικών της Διδακτικής του μαθήματος, οι οποίοι διαθέτουν την απαιτούμενη επιστημονική κατάρτιση, ώστε να αντιληφθούν ότι πρόκειται για την **εισαγωγή ενός νέου μοντέλου διδασκαλίας του μαθήματος των θρησκευτικών**, του πολυθρησκειακού, με ό, τι αυτό συνεπάγεται.

3. Η εισαγωγή του πιο πάνω μοντέλου δημιουργεί μια σειρά από προβλήματα σε ό, τι αφορά στη διδασκαλία του χριστιανισμού και των θρησκευμάτων. Γι' αυτόν τον λόγο δεν μπορεί να εφαρμοστεί αυτό το νέο ΠΣ που στοχεύει σε μία ιδιόμορφη πολτοποίηση και συνύπαρξη Χριστιανισμού και Θρησκειών και πρέπει οπωσδήποτε να διδάσκονται οι θρησκείες χωριστά από τον χριστιανισμό. Αυτό βασίζεται **στην αρχή της συνέπειας** σε ό, τι αφορά στη **λειτουργία ενός συστήματος**. Κάθε σύστημα θα πρέπει να διδάσκεται ως ένα οργανωμένο όλο, προκειμένου να διαπιστώσουμε τη λειτουργικότητα των μερών του. Για παράδειγμα, η Θεία Ευχαριστία δεν μπορεί να νοηθεί εκτός της Εκκλησίας, που με τη σειρά της δεν μπορεί να νοηθεί εκτός της πίστης. Είναι προφανές ότι ένας κατακερματισμός των εννοιών (η εννοιολογική αυτή προσέγγιση που επιχειρείται) δεν αποκαλύπτει τις ενδοσυστημικές σχέσεις των μερών του συστήματος. Πολύ δε περισσότερο, όταν δεν είναι σαφές πώς προσεγγίζουμε τις έννοιες αυτές. Δεν είναι σαφές, αν κάνουμε λόγο για μια θεολογική, θρησκευτολογική, ψυχολογική, ανθρωπολογική ή κοινωνιολογική προσέγγιση. Επιπλέον η **θεματική εννοιολογική επιλογή** δεν είναι πάντοτε επιτυχής, από την άποψη ότι προϋποθέτει διαφορετικά μεθοδολογικά εργαλεία, που οι μαθητές δεν τα κατέχουν ούτε έχουν τις γνωσιακές προϋποθέσεις για κάτι τέτοιο. Έτσι, υπάρχει μια αφετηριακή δυσανεξία στην επιτυχή πραγμάτευση εννοιών, όπως είναι για παράδειγμα η «αυτογνωσία» ή η «αναζήτηση του Θεού». Η πραγμάτευση μη απτών εννοιών δημιουργεί ένα θολό τοπίο, που οδηγεί τους μαθητές σε σύγχυση καθώς δεν αντιλαμβάνονται πώς μπορούν να τις προσεγγίσουν. Σε κάποιες περιπτώσεις η πρόσκτηση της γνώσης είναι προβληματική, καθώς δεν είναι προφανές ούτε πώς συνδέονται οι έννοιες μεταξύ τους ούτε γιατί υπάρχει αυτή η θεματική κατάταξη. Για παράδειγμα, δεν είναι προφανές γιατί η υπο-έννοια της «ενότητας» ανήκει στην έννοια της «κοινότητας» και όχι στις «αξίες».

Ιδιαίτερα προβληματική είναι η **πανοραμική παρουσίαση των θρησκειών** ως μέρος μιας βιωματικής διαδικασίας. Το ερώτημα είναι το εξής: Ο μαθητής θα πρέπει να έχει το βίωμα του επισκέπτη ενός μουσείου ή ενός πιστού που ανήκει σε μια κοινότητα; Για παράδειγμα, ο μαθητής που καλείται να βιώσει την ελευθερία σε βάθος, θα το πράξει ως χριστιανός ή ως παρατηρητής των φαινομένων μιας θρησκείας; Τι σημαίνει, τέλος, η ελευθερία στις άλλες θρησκείες; Μια ωραιοποιημένη προσέγγιση της θρησκείας σημαίνει την αποφυγή όσων ενοχλούν. Έτσι, στο Πρόγραμμα Σπουδών η έννοια της γιορτής παρουσιάζεται διαθρησκειακά,

όχι όμως και η ελευθερία που πιθανόν να δημιουργούσε μια σειρά ζητημάτων (όπως για παράδειγμα, ποια είναι η έννοια της ελευθερίας στο Ισλάμ;).

Το πρόβλημα που προκύπτει από τα παραπάνω είναι, με ποια **μεθοδολογικά εργαλεία** καλείται ο μαθητής να κάνει αυτές τις προσεγγίσεις και αυτούς τους συσχετισμούς, εφόσον είναι σαφές ότι πρόκειται για μια ποικιλία εννοιολογικών συστημάτων και προσεγγίσεων. Επιπλέον, με ποια συστηματική γνώση ως υπόβαθρο, καλείται να ανακαλύψει και να συσχετίσει έννοιες μεταξύ τους. Η εναλλαγή αυτή μεθοδολογιών στα διάφορα επίπεδα, που δεν διακρίνονται εύκολα, είναι προβληματικό κατά πόσο τον βοηθά να κατακτήσει σε βάθος κάτι. Αντί να υιοθετηθεί μια λιτή και μεθοδική προσέγγιση με συνέπεια σε ό, τι αυτή είναι, οδηγούμαστε σε μια επιφανειακή και επιπόλαιη διαχείριση εννοιών, με αμφίβολα αποτελέσματα, ως προς την κατάκτηση της γνώσης από μέρους των μαθητών αλλά και με τον κίνδυνο θρησκευτικών παρανοήσεων, σχετικισμών και συγχύσεων. Ένα απτό παράδειγμα για τα παραπάνω αποτελεί η πραγμάτευση της έννοιας του «μύθου». Ο μύθος εμφανίζεται στην ίδια ενότητα και με τις δύο του έννοιες, και ως προλογικό στοιχείο/στάδιο της ανθρώπινης αυτοσυνειδησίας, και ως αφήγηση. Το αφετηριακό ερώτημα είναι, αν ο μαθητής κατέχει τι είναι ο μύθος και ποια η σχέση του με τον λόγο (γνώση που πρέπει να προηγείται) και ποια είναι η προσέγγιση που καλείται να έχει (μεθοδολογικά εργαλεία). Θα προσεγγίσει τον μύθο ως πιστός μιας θρησκείας (θεολογική προσέγγιση); Ως ουδέτερος παρατηρητής (θρησκευτολογική προσέγγιση); Ως αγνωστικιστής; Ως άθεος; Ή όλα τα παραπάνω; Επιπλέον, το ερώτημα είναι, πού θέλουμε τελικά να καταλήξει ο μαθητής; Για παράδειγμα, τα εμπειροχόμενα στις θρησκείες μυθολογικά στοιχεία εκλαμβάνονται όντως ως μύθος από τον χριστιανό. Ο πιστός, όμως, μιας θρησκείας μπορεί να βλέπει τον μύθο ως λόγο και ως θεμέλιο της πίστης του. Τελικά, υπάρχει κίνδυνος να καταλήξουμε σε έναν ανεργάτιστο σχετικισμό ως προς το τι είναι μύθος και λόγος, εφόσον κάθε πιστός μιας θρησκείας έχει τη δική του εκδοχή. Ακόμη και αν ο μαθητής κατέχει ακριβώς τι είναι μύθος και λόγος, και έχει και όλες τις μεθοδολογικές προϋποθέσεις για να τα προσεγγίσει, παραμένει ένα θεμελιακό ερώτημα το πού θέλουμε να καταλήξει, και αν αυτό που πιστεύουμε ότι θα πετύχουμε, είναι και αυτό που θα πετύχουμε τελικά.

Το προηγούμενο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου

Τα παλαιά προγράμματα θρησκευτικών λυκείου, τού έτους 1998 περιελάμβαναν στην πρώτη λυκείου τη διδασκαλία της ορθόδοξης χριστιανικής πίστεως μέσα από τη λατρεία, την ιστορία και το περιεχόμενο των μυστηρίων, συγχρόνους λειτουργικούς προβληματισμούς, παράρτημα με τέσσερα θέματα ορθόδοξου χριστιανικής λατρείας. Εκτός από όλα αυτά περιελάμβαναν στο κυρίως μέρος του σχολικού βιβλίου και επτά μαθήματα, τα οποία κάλυπταν ισάριθμες διδακτικές ώρες με παραθρησκευτικά φαινόμενα, φιλοσοφικές οργανώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα, νέες θρησκευτικές διδασκαλίες και λατρείες, τα οποία διδάσκονταν ξεχωριστά, αυτόνομα και αυθύπαρκτα και σε καμία περίπτωση ανάμεικτα με θέματα της ορθόδοξης διαπαιδαγώγησης και ζωής ή αναμεταξύ τους. Τα επτά αυτά μαθήματα είχε τη δυνατότητα ο διδάσκων να τα αναλύσει ελαφρώς περισσότερο και να καλύψει έτσι μερικές ώρες παραπάνω ανάλογα με τη σπουδαιότητά τους και με το ενδιαφέρον των μαθητών. Στη δευτέρα λυκείου το μάθημα χωριζόταν σε δύο μεγάλα μέρη, με τα οποία είχε ο διδάσκων τη δυνατότητα να καλύψει τα δύο μισά του σχολικού έτους. Στο πρώτο μέρος, μετά

από τρία εισαγωγικά μαθήματα, διδάσκονταν η ουσία και η προσφορά του χριστιανισμού και τυχόν αμφισβητήσεις εναντίον του. Στο δεύτερο μέρος διδάσκονταν τα κυριότερα θρησκευόμενα, αλλά κεχωρισμένα ως αυθύπαρκτα και σε καμμία περίπτωση ανάμεικτα με την ορθόδοξη πίστη και ζωή ή αναμεταξύ τους, και μέσα σε δώδεκα μαθήματα, τα οποία κάλυπταν αντίστοιχες διδακτικές ώρες ή, επειδή ορισμένα από αυτά ήταν αρκετά μεγάλα, ελαφρώς περισσότερες κατά την κρίση του διδάσκοντος. Άρα θρησκευόμενα, παραθρησκευόμενα φαινόμενα, οργανώσεις θρησκευόμενου χαρακτήρα, νέες θρησκευόμενες διδασκαλίες και λατρείες κάλυπταν το ένα τρίτο του διδακτικού έτους της Α' λυκείου και το ήμισυ του διδακτικού έτους της Β' λυκείου. Σε αυτό το χρονικό διάστημα ο ορθόδοξος χριστιανός μαθητής, αλλά και ο οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος, ενημερωνόταν επαρκώς για όλα αυτά: θρησκευόμενα, παραθρησκευόμενα φαινόμενα και θρησκευόμενες οργανώσεις, χωρίς όμως να υπάρχει σε καμμία περίπτωση κίνδυνος σύγχυσης, αφού όλες αυτές οι ενότητες, που αφορούσαν μη ορθόδοξα χριστιανικά θέματα, δηλαδή θέματα θρησκευόμενων ή παραθρησκευόμενων, διδάσκονταν ξεχωριστά και διακριτικά και μεταξύ τους και σε σχέση με τα χριστιανικά θέματα (εννοείται ότι οι μαθητές βρίσκονταν ήδη σε ηλικία 15-17 ετών και, παρά ταύτα, δεν υπήρχαν θέματα συγκρητισμικής διδασκαλίας, που μπορούσαν να δημιουργήσουν προβλήματα θρησκευόμενου συγκρητισμού, σχετικισμού και σύγχυσης). Στην τρίτη λυκείου διδάσκονταν θέματα ορθόδοξης χριστιανικής ηθικής, για τα οποία ενημερωνόταν επαρκώς ο ορθόδοξος χριστιανός μαθητής, από σχετικό σχολικό εγχειρίδιο, το οποίο περιελάμβανε θέματα σχετικά με τη συνείδηση, τη σχέση του ανθρώπου με τον ίδιο του τον εαυτό, τη σχέση του με τον άλλον άνθρωπο, τη σχέση του με την κοινωνία, την από μέρους του ανθρώπου αντιμετώπιση συγχρόνων προβλημάτων και υπαρξιακών καταστάσεων². Έτσι, το μάθημα, έδινε στον ορθόδοξο χριστιανό μαθητή τη δυνατότητα να ενημερωθεί επαρκώς και χωρίς περίπτωση σύγχυσης τόσο για την πίστη του και τη ζωή την οποία αυτή συνεπάγεται και κατά συνέπεια να αναπτύξει τη θρησκευόμενή του ορθόδοξη συνείδηση, που αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα, κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα. Ενημερωνόταν επίσης επαρκώς ο μαθητής και για μη χριστιανικά θρησκευόμενα και θρησκευόμενα φαινόμενα και οργανώσεις και είχε κατ' αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα να προστατεύσει την ορθόδοξη θρησκευόμενή του συνείδηση από αυτά και να την αναπτύξει ανεξάρτητα.

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Θρησκευόμενων στο Λύκειο

Το νέο πρόγραμμα, το οποίο περιλαμβάνεται στο ΦΕΚ Β 2906 της 13/9/2016, προξενεί τα εξής προβλήματα:

Το πρόγραμμα αυτό απαιτεί να διδάσκονται σε όλες σχεδόν τις θεματικές ενότητες, από την πρώτη έως και την τρίτη λυκείου τα μη χριστιανικά θρησκευόμενα ταυτόχρονα και αναμειγμένα ή πολτοποιημένα με την ορθόδοξη χριστιανική πίστη και ζωή. Άλλοτε ξεκινάει αυτή η πολυθρησκευόμενα διδασκαλία από ορθόδοξα χριστιανικά στοιχεία και μεταβαίνει κατόπιν στις θρησκευόμενες, άλλοτε ξεκινάει από τις θρησκευόμενες και μεταβαίνει κατόπιν στην ορθόδοξη χριστιανική διδασκαλία, άλλοτε δε ξεκινάει ταυτοχρόνως από ορθόδοξη διδασκαλία και θρησκευόμενες. Τούτο όμως μαρτυρεί νόθευση της ορθόδοξης χριστιανικής παιδείας αφού, για τον ορθόδοξο μαθητή, άλλη θεολογία έχει η εξ Αποκαλύψεως πίστη και αυτό πρέπει να είναι σεβαστό και να μην αλλάζει με την σχολική παιδεία, και εντελώς διαφορετική θεολογία έχουν οι θρησκευόμενες

² Περί όλων αυτών βλ. <http://ebooks.edu.gr/new/allcourses.php>

και αυτή η διαφορά θα πρέπει να διακρίνεται και να παραμένει, αφού το Πρόγραμμα διακηρύττει τον σεβασμό στην ετερότητα. Ετερότητα έναντι της κάθε θρησκείας έχει και δικαιούται να έχει και να διατηρεί και η ορθόδοξη πίστη. Οι ορθόδοξοι χριστιανοί μαθητές, ανήλικοι όντες και υποκειμένοι εις επηρεασμούς, κινδυνεύουν να απολέσουν την ορθόδοξη χριστιανική θρησκευτική τους συνείδηση, την οποία εγγραφόμενοι στο λύκειο ήδη φέρουν. Κινδυνεύουν, δηλαδή, να πεισθούν και να πιστεύσουν ότι είναι εντελώς φυσιολογικό και σύμφωνο με την ορθόδοξη πίστη τους να διδάσκεται ο ορθόδοξος Χριστιανισμός σε αυτούς ταυτόχρονα και παράλληλα και σε ανάμειξη με τα θρησκευόμενα στην ίδια θεματική ενότητα, ότι δηλαδή η πίστη τους είναι ίδια χωρίς διαφορές και ταυτίζεται με τις θρησκείες ή ότι αποτελεί έναν από τους πολλούς κλάδους του ίδιου δένδρου που αναφέρεται στον ίδιο Θεό. Σε τέτοια περίπτωση θα προβούν ενσυνειδήτως ή ασυνειδήτως σε υιοθεσία μιάς τυχαίας πίστεως από όσες έχουν ταυτοχρόνως διδαχθεί ή θα καλλιεργήσουν αντί της δικής τους θρησκευτικής συνείδησης ένα πολυθρησκευτικό ή διαθρησκευτικό μείγμα, το οποίο και θα ακολουθήσουν - θα πιστεύουν δηλαδή πλέον όχι στον Χριστό και στον Τριαδικό Θεό αλλά σε ένα πάνθεον πολλών Θεών (πολυθεΐα).

Συγκεκριμένα, το νέο Πρόγραμμα του Λυκείου ζητεί:

- Στην Α΄ λυκείου, οι μαθητές/ μαθήτριες: «να αντιληφθούν τη θρησκευτική και ιδιαίτερα την ορθόδοξη χριστιανική οπτική για την ύπαρξη του κακού και τις επιπτώσεις του στη ζωή τους.» (ΦΕΚ σ. 30699).
- Στην Β΄ λυκείου, οι μαθητές/ μαθήτριες: «να προσεγγίσουν τον ρόλο των θρησκειών στη διαμόρφωση πεποιθήσεων, ιδεολογιών, αξιών και στερεοτύπων σε ομάδες και πρόσωπα (ΦΕΚ σ. 30718).
- Στην Γ΄ λυκείου, οι μαθητές/ μαθήτριες: «Να ανακαλύψουν τη θέση και τον ρόλο του Χριστιανισμού και των θρησκειών απέναντι σε προβλήματα και προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας σε παγκόσμια και τοπική διάσταση (ΦΕΚ σ. 30738).

Παρατηρούμε, ότι και στις τρεις τάξεις αναμειγνύονται χωρίς εξαίρεση χριστιανισμός και θρησκείες.

Τούτο ειδικότερα συμβαίνει σχεδόν σε όλες τις θεματικές ενότητες, όπως δείχνουν τα παρακάτω παραδείγματα:

Α΄ Λυκείου

Θ.Ε. 1.1 Όπου αναφέρεται: «θεμελιώδη υπαρξιακά ερωτήματα και η απάντηση της θρησκείας» (ΦΕΚ σ. 30700). Σχόλιο δικό μας: Άρα όχι αποκλειστικά η απάντηση της ορθοδοξίας.

Θ.Ε. 1.3 Όπου ζητείται: Οι μαθητές/ μαθήτριες να: εντοπίζουν τρόπους επικοινωνίας με τον Θεό στις χριστιανικές παραδόσεις. (ΦΕΚ σ. 30702). Σχόλιο δικό μας: άρα όχι αποκλειστικά στην ορθόδοξη χριστιανική παράδοση.

Θ.Ε. 1.5 Όπου ζητείται «διατύπωση της χριστιανικής ερμηνείας της αγιότητας» (ΦΕΚ σ. 30703). Σχόλιο δικό μας: Άρα η αγιότητα έχει και άλλες ερμηνείες πλην της χριστιανικής, δηλαδή υπάρχει και σε άλλες τις θρησκείες αγιότητα;

Θ.Ε. 2.2 Όπου αναφέρεται: «Γνωριμία με τη λατρεία στις μονοθεϊστικές θρησκείες» (ΦΕΚ σ. 30705).

Θ.Ε. 2.4 Όπου αναφέρεται: «Οι γιορτές στην Ορθόδοξη Εκκλησία, στις άλλες χριστιανικές παραδόσεις και στις μονοθεϊστικές θρησκείες» (ΦΕΚ σ. 30706-7).

Θ.Ε. 2.5 Όπου αναφέρεται: «Απαντήσεις στη ορθόδοξη χριστιανική πίστη και άλλων χριστιανικών παραδόσεων και θρησκειών για τη σωτηρία». (ΦΕΚ σ. 30707). Σχόλιο δικό μας: Άρα σωτηρία βρίσκεται και αλλού, εκτός της θείας εν Χριστώ Αποκαλύψεως;

Θ.Ε. 4.3 Όπου αναφέρεται: «Ανάλυση της ευθύνης των θρησκειών για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» (ΦΕΚ σ. 30712).

Θ.Ε. 4.4 Όπου προβάλλεται ένα ενιαίο πρότυπο ολοκληρωμένης θρησκευτικής προσωπικότητας: «Θρησκευτικές προσωπικότητες στον αγώνα για την ισότητα» (ΦΕΚ σ. 30713). Σχόλιο δικό μας: άρα όχι αποκλειστικώς ή έστω κυρίως ορθόδοξες χριστιανικές προσωπικότητες.

Θ.Ε. 4.5 Όπου αναφέρεται: «Αναγνώριση της αλληλεπιδραστικής σχέσης της θρησκευτικής ταυτότητας και της ανάληψης ευθύνης για κοινωνικά και ατομικά ζητήματα» (ΦΕΚ σ. 30714). Σχόλιο δικό μας: και πάλι η θρησκευτική ταυτότητα εν γένει.

Θ.Ε. 5.2 Όπου αναφέρεται: «Κρίση των προτάσεων αντιμετώπισης του θανάτου στο πλαίσιο των θρησκειών.» (ΦΕΚ σ. 30715)

Θ.Ε. 5.5 Όπου αναφέρεται: Ερμηνεία των εννοιών εξάρτηση και υποδούλωση ως προς την «εν Χριστώ» ελευθερία», «Ερμηνεία σύγχρονων φαινομένων εξάρτησης με χρήση θρησκευτικών όρων». (ΦΕΚ σ. 30717) Σχόλιο δικό μας: Ξεκινά από τη χριστιανική θεώρηση και καταλήγει στην εν γένει θρησκευτική.

Β' Λυκείου

Θ.Ε. 1.1 Όπου αναφέρεται: «Η αποκάλυψη του Θεού στον Χριστιανισμό και στις άλλες θρησκευτικές παραδόσεις» (ΦΕΚ σ. 30719). Σχόλιο δικό μας: άρα υπάρχει και άλλη ισότιμη και ισάξια Αποκάλυψη εκτός της Αποκαλύψεως του εν Τριάδι Θεού εν Χριστώ Ιησού;

Θ.Ε. 1.2 Όπου αναφέρεται: «Παράθεση διαφορετικών θρησκευτικών και φιλοσοφικών αντιλήψεων για την προέλευση και τη δημιουργία του κόσμου» (ΦΕΚ σ. 30721). Σχόλιο δικό μας: Άρα προάγεται ο θρησκευτικός σχετικισμός, αφού γίνεται δεκτό ότι υπάρχουν ισότιμες αντιλήψεις στις θρησκείες, όπως εκείνες που δίνει ο Χριστιανισμός.

Θ.Ε. 1.3 Όπου αναφέρεται: «Αποτύπωση με παραδείγματα των τρόπων έκφρασης του βιώματος στη λατρεία και στη ζωή της Εκκλησίας - Ερμηνεία θρησκευτικών εμπειριών και βιωμάτων» (ΦΕΚ σ. 30721). Σχόλιο δικό μας: και πάλι ξεκινά από χριστιανικά θέματα και προχωρεί στις θρησκείες.

Θ.Ε. 1.4 Όπου αναφέρεται: «Ερμηνεία της λύτρωσης ως πηγής ελπίδας και σωτηρίας στον Χριστιανισμό και σε άλλες θρησκευτικές παραδόσεις» (ΦΕΚ σ. 30722) Σχόλιο δικό μας: άρα διδάσκονται οι ορθόδοξοι μαθητές ότι υπάρχει λύτρωση και εκτός της πίστεώς τους ισότιμη και ισάξια;

Θ.Ε. 2.1 Όπου αναφέρεται: «Σύγκριση του ιερού και της ιερότητας στη θρησκεία και στον κόσμο - Διάκριση των διαστάσεων της ιερότητας στην Εκκλησία» (ΦΕΚ σ. 30723-4) Σχόλιο δικό μας: ξεκινά από τις θρησκείες γενικά για να καταλήξει στην Εκκλησία, εξισώνοντας το οντολογικό περιεχόμενο της Εκκλησίας με εκείνο των θρησκειών (συγκρητισμός).

Θ.Ε. 2.2 Όπου αναφέρεται: «Προσδιορισμός της προσδοκίας ανταμοιβής στις θρησκείες και της σημασίας της στην καθημερινότητα των πιστών». (ΦΕΚ σ. 30724).

Θ.Ε. 2.3 Όπου αναφέρεται: «Προσδιορισμός της θρησκευτικής παράδοσης και της σημασίας της για τον πιστό» (ΦΕΚ σ. 30725) Σχόλιο δικό μας: το θέμα αυτό έπεται του θέματος: «Αποτίμηση της σημασίας της παράδοσης στη ζωή της Ορθόδοξης Εκκλησίας». Εδώ ξεκινά από την Ορθόδοξη Εκκλησία και μεταβαίνει στις θρησκείες.

Θ.Ε. 2.4 Όπου αναφέρεται: Σύγκριση των κύριων χαρακτηριστικών της μύησης με έμφαση στην Ορθόδοξη Εκκλησία και της μύησης σε μη θρησκευτική κοινότητα» (ΦΕΚ σ. 30725) «αναγνώριση τρόπων μύησης στις θρησκείες του κόσμου» (ΦΕΚ σ. 30726).

Θ.Ε. 2.5 Όπου αναφέρεται: «Διάκριση της θέσης του ιερατείου στις θρησκείες», «Η ιεροσύνη στον Χριστιανισμό και στις θρησκείες» (ΦΕΚ σ. 30726). Σχόλιο δικό μας: άρα υπάρχει μυστήριο ιεροσύνης και εκτός Εκκλησίας όμοιο ισότιμο και ισάξιο;

Θ.Ε. 3.1 Όπου αναφέρεται: «Εξέταση των επιδράσεων των θρησκευτικών πεποιθήσεων στην ιδιότητα του πολίτη στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και στον κόσμο» (ΦΕΚ σ. 30726) Σχόλιο δικό μας: Συγκρητισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 3.3 Όπου αναφέρεται: «Θεώρηση της πολυπολιτισμικότητας με θρησκευτικά κριτήρια» (ΦΕΚ σ. 30728). Σχόλιο δικό μας: προσπάθεια σύνδεσης στη συνείδηση των μαθητών μεταξύ πολυθρησκευτικότητας και πολυπολιτισμικότητας

Θ.Ε. 4.1 Όπου αναφέρεται: «Αναγνώριση θρησκευτικών όρων και νοημάτων στην καθημερινή ζωή». (ΦΕΚ σ. 30730). Σχόλιο δικό μας: άρα όχι μόνο ορθόδοξων χριστιανικών νοημάτων!! Ανοίγονται για τους ορθόδοξους μαθητές και άλλοι δρόμοι που οδηγούν στην ανεύρεση όμοιων νοημάτων με εκείνα της ορθόδοξης πίστεώς τους.

Θ.Ε. 4.2 Όπου αναφέρεται: «Εντοπισμός της σχέσης μύθου και λόγου και της επίδρασής της στη θρησκευτική αλήθεια και πίστη». (ΦΕΚ σ. 30731) Σχόλιο δικό μας: άρα και εδώ υπάρχει θρησκευτική συγκρητισμική διδασκαλία αφού μύθος και λόγος αλήθεια και πίστη παρουσιάζονται ως κοινοί όροι με κοινό περιεχόμενο στον Χριστιανισμό και στις θρησκείες.

Θ.Ε. 4.3 Όπου αναφέρεται: «Αποτύπωση μορφών έκφρασης της πίστης και του θρησκευτικού βιώματος στην τέχνη», «αξιολόγηση με παραδείγματα διαφόρων τρόπων έκφρασης της πίστης στην Ορθόδοξη Εκκλησία και στην Ελληνική παράδοση» (ΦΕΚ σ. 30731) Σχόλιο δικό μας: ξεκινά από τις θρησκείες γενικά και μετά πηγαίνει στην Ορθόδοξη Εκκλησία (συγκρητισμός και σχετικισμός διαφορετικών θρησκευτικών πίστεων).

Θ.Ε. 4.4 Όπου αναφέρεται: «Παρουσίαση αντιλήψεων του Χριστιανισμού και των θρησκειών για τον ιστορικό χρόνο και των επιδράσεών τους στη δράση του ανθρώπου» (ΦΕΚ σ. 30732). Σχόλιο δικό μας: συγκρητισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 4.5 Όπου αναφέρεται: «Σύνδεση του χριστιανικού μηνύματος με τις πανανθρώπινες αξίες - Ανάλυση της σημασίας που έχει η θρησκευτική ταυτότητα στο οικουμενικό περιβάλλον» (ΦΕΚ σ. 30733). Σχόλιο δικό μας: Ξεκινά από το χριστιανικό μήνυμα και μεταβαίνει και πάλι στις θρησκείες για να εμποτιστεί ο μαθητής με την πεποίθηση ότι όλες οι θρησκευτικές ταυτότητες και οι αξίες έχουν κοινή αφετηρία, κοινό προσανατολισμό και κοινό τερματικό σταθμό τον κοινό Θεό!!.

Θ.Ε. 5.1 Όπου αναφέρεται: «Παρουσίαση της χριστιανικής θεώρησης και άλλων θρησκευτικών προσεγγίσεων σε διλήμματα βιοηθικής» (ΦΕΚ σ. 30734). Σχόλιο δικό μας: Συγκρητισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 5.2 Όπου αναφέρεται: «Η θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων για τον έρωτα και τη σχέση των δύο φύλων» (ΦΕΚ σ. 30734- 5). Σχόλιο δικό μας: Συγκρητισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 5.3 Όπου αναφέρεται: «Αξιολόγηση προτάσεων απάντησης του Χριστιανισμού και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής». (ΦΕΚ σ. 30735). Σχόλιο δικό μας: Συγκρητισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 5.4 Όπου αναφέρεται: «...νοηματοδότηση της συγχώρησης από τις θρησκείες», «Παρουσίαση των διαφορετικών θρησκευτικών αντιλήψεων για τη συγχώρηση» (ΦΕΚ σ. 30736). Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 5.5 Όπου αναφέρεται: «Κριτική παρουσίαση των θέσεων και των στάσεων στον χριστιανισμό σε ζητήματα ετερότητας», «διατύπωση επιχειρημάτων αποδοχής της ετερότητας με θρησκευτικά κριτήρια» (ΦΕΚ σ. 30737). Σχόλιο δικό μας: Ξεκινά από τον χριστιανισμό και πηγαίνει και πάλι γενικά στις θρησκείες, αλλιώς θα έλεγε απλώς «με χριστιανικά κριτήρια».

Γ' Λυκείου

Θ.Ε. 1.2 Όπου αναφέρεται: «...στάσεις του Χριστιανισμού και των θρησκειών απέναντι στην τεχνολογία» (ΦΕΚ σ. 30741). Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 1.3 Όπου αναφέρεται: «Εκτίμηση των επιχειρημάτων του Χριστιανισμού και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων για θέματα γενετικής» (ΦΕΚ σ. 30742). Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 1.4 Όπου αναφέρεται: «Αξιολόγηση της διδασκαλίας του Χριστιανισμού για το περιβάλλον και την ευθύνη του ανθρώπου απέναντι σε αυτό» - «Κριτική των θέσεων των θρησκειών και των εκπροσώπων τους για τη διατύπωση οικουμενικών λύσεων σε οικολογικά ζητήματα.» (ΦΕΚ σ. 30743) Σχόλιο δικό μας: Ξεκινά και πάλι από τον χριστιανισμό και μεταβαίνει για μία ακόμη φορά στις θρησκείες. Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 2.1 Όπου αναφέρεται: «Προσδιορισμός θέσεων του Χριστιανισμού και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων για τον πλούτο, τη φτώχεια και την ιδιοκτησία». (ΦΕΚ σ. 30744) Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 2.3 Όπου αναφέρεται: «Παρουσίαση της χριστιανικής διδασκαλίας και άλλων θρησκευτικών αντιλήψεων για τη συμβίωση των ανθρώπων στο ζευγάρι, στην οικογένεια και στην κοινότητα και τη μοναξιά». (ΦΕΚ σ. 30745) Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 2.4 Όπου αναφέρεται: «... σχέσεις των θρησκειών με την επανάσταση» (ΦΕΚ σ. 30746). Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 3.1 Όπου αναφέρεται: «Κριτική προσέγγιση των θέσεων του Χριστιανισμού και των θρησκειών για την ειρήνη» (ΦΕΚ σ. 30747) Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 3.2 Όπου αναφέρεται: «...διδασκαλίες των θρησκειών για την δικαιοσύνη» (ΦΕΚ σ. 30748) Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Θ.Ε. 3.3 Όπου αναφέρεται: «...προσεγγίσεις της ευτυχίας στις θρησκείες» (ΦΕΚ σ. 30748) Σχόλιο δικό μας: Θρησκευτικού συγκρητισμού και σχετικισμού συνέχεια.

Συμπέρασμα:

Όλα τα σοβαρά προβλήματα, τα οποία περιγράψαμε ανωτέρω, καταδεικνύουν ότι το πρόγραμμα είναι ακατάλληλο για ορθοδόξους χριστιανούς μαθητές, οι οποίοι κατά το άρθρο 3, παράγρ. 1 του Συντάγματος της Ελληνικής Δημοκρατίας αποτελούν την πλειοψηφία των μαθητών των σχολείων της. Ακατάλληλο διότι δεν είναι σε θέση να αναπτύξει, αλλά –το ακριβώς αντίθετο- είναι σε θέση να αποπροσανατολίσει, να αλλοιώσει και να αποδομήσει την ορθόδοξη χριστιανική θρησκευτική τους συνείδηση, την οποία ήδη φέρουν εγγραφόμενοι στα σχολεία της Ελληνικής Δημοκρατίας και της οποίας την ανάπτυξη επιτάσσει το άρθρο 16, παράγρ. 2 του Συντάγματος, όπως ακριβώς επιτάσσει την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης. Η εθνική συνείδηση μάλιστα του Έλληνα είναι η ελληνική και αναπτύσσεται μέσω της ελληνικής παιδείας και η θρησκευτική συνείδηση του ορθόδοξου χριστιανού είναι η ορθόδοξη χριστιανική και αναπτύσσεται μέσω της ορθόδοξης χριστιανικής παιδείας. Και εφ' όσον με το παρόν ΠΣ δεν φαίνεται να αναπτύσσεται αλλά να αλλοιώνεται και να μειώνεται η ήδη υπάρχουσα θρησκευτική συνείδηση των ορθοδόξων χριστιανών μαθητών, παραβιάζεται η ελευθερία της, την οποία όμως προστατεύει το άρθρο 13, παράγρ. 1 του Συντάγματος. Επίσης κωλύεται η ελεύθερη ανάπτυξη της ορθόδοξης χριστιανικής

προσωπικότητας των ορθοδόξων χριστιανών. Το δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του κατοχυρώνει για τον καθένα πολίτη το άρθρο 5 παράγρ. 1 του Συντάγματος, συνεπώς και για τους ορθοδόξους χριστιανούς μαθητές, οι οποίοι, κατά το άρθρο 3 παράγρ. 1, αποτελούν την πλειοψηφία στην Ελλάδα. Εφ' όσον ισχύουν όλα τα ανωτέρω, εισάγεται διάκριση εις βάρος των ορθοδόξων χριστιανών, την οποία απαγορεύει το άρθρο 5 παράγρ. 2 του Συντάγματος.

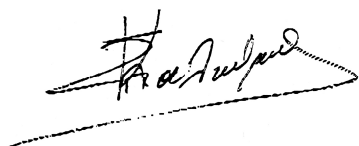
Επίσης, διά του προγράμματος αυτού προσβάλλεται το δικαίωμα των ορθοδόξων χριστιανών γονέων να εξασφαλίζουν στα τέκνα τους μόρφωση και εκπαίδευση συμφώνως προς τις δικές τους θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις, οι οποίες είναι οι ορθόδοξες χριστιανικές, το δε δικαίωμα αυτό έχει διασφαλίσει το άρθρο 2 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Επίσης διά του υπό αίτηση ακυρώσεως προγράμματος προσβάλλεται το υπό του άρθρου 14, παρ. 1 και 2 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού κατοχυρωμένο δικαίωμα των γονέων να καθοδηγούν τα τέκνα τους στην άσκηση του δικαιώματος για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του. Διότι ο ορθόδοξος χριστιανός έχει δώσει όχι απλώς το ορθόδοξο βάπτισμα και όνομα στο παιδί του, αλλά έχει και την ευθύνη και το δικαίωμα έναντι της πίστεώς του να του προσφέρει μέσω του σχολείου που πληρώνει, ως φορολογούμενος, ορθόδοξη χριστιανική παιδεία και αγωγή, επειδή έχει κρίνει πως αυτή του αρμόζει ώστε να αναπτύξει τις ικανότητές του και το βοηθά να ασκήσει το δικαίωμά του για ελευθερία σκέψης και συνείδησης και άσκησης της ορθόδοξης χριστιανικής πίστεως στην οποία ο ίδιος ελευθέρως το έχει εισαγάγει.

Με σεβασμό ασπαζόμεθα την δεξιά Σας

Για το ΔΣ της ΠΕΘ

Ο Πρόεδρος

Κωνσταντίνος Σπαλιώρας
Δρ Θεολογίας

Ο Γενικός Γραμματέας

Παναγιώτης Τσαγκάρης
Mr Θεολογίας